

Pedagogisch werkplan

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	3
HOOFDSTUK 1: BASISCOMMUNICATIE	4
Sensitieve responsiviteit	
Respect voor de autonomie van het kind	
Praten, uitleggen en luisteren	
Grenzen stellen en reguleren	
Ondersteunen van positieve relaties tussen de kinderen	
HOOFDSTUK 2: DAGRITME EN OVERGANGSMOMENTEN	6
Baby's en dreumesen	
Peuters	
Dagritme per groep	
HOOFDSTUK 3: STEUNEN EN STIMULEREN VAN SPELEN EN LEREN	9
Actief leren en totale betrokkenheid	
Leren door handelen, uitproberen en ontdekken	
Spelend leren	
Kijken en imiteren	
Herhalingen en rituelen	
Eigen tempo en eigen wijze	
Meehelpen en meedoen	
Woorden geven aan ervaringen	
HOOFDSTUK 4: ETEN EN DRINKEN	11
Sensitieve responsiviteit	
Respect voor de autonomie van het kind	
Praten, uitleggen en luisteren	
Structuur en rituelen	
Ondersteunen van positieve relaties tussen de kinderen	
Ontwikkelcompetenties	
HOOFDSTUK 5: VERSCHONEN EN ZINDELIJK WORDEN	15
Sensitieve responsiviteit	
Respect voor de autonomie van het kind	
Praten, uitleggen en luisteren	
Structuur en rituelen	
Ontwikkelcompetenties	
NAWOORD	18

VOORWOORD

Voor u ligt het pedagogisch werkplan van Kinderopvang Smile.

In dit werkplan staat beschreven hoe wij ons pedagogisch beleidsplan in de dagelijkse praktijk toepassen. Met andere woorden; op welke manier onze pedagogisch medewerkers werken.

Basiscommunicatie en de dagritmes van onze verschillende groepen vormen het uitgangspunt van dit pedagogisch werkplan. Op basis van deze aspecten leest u hoe wij omgaan met het steunen en stimuleren van spelen en leren en hoe wij omgaan met de verzorgingsmomenten gedurende de dag.

N.B. Daar waar in dit document “ouders” geschreven staat kan ook “verzorgers” gelezen worden.

BASISCOMMUNICATIE

Basiscommunicatie gaat over de dagelijkse communicatie met de kinderen waaruit blijkt dat ze allemaal welkom zijn, als persoon gewaardeerd worden en dat ze kunnen rekenen op de pedagogisch medewerkers.

Vijf aspecten zijn hierbij van belang:

- Sensitieve responsiviteit
- Respect voor de autonomie van het kind
- Praten, uitleggen en luisteren
- Grenzen stellen en reguleren
- Ondersteunen van positieve relaties tussen de kinderen

Sensitieve responsiviteit

Onze pedagogisch medewerkers hebben individuele aandacht voor alle kinderen. Ze hebben oog voor de signalen die kinderen geven en stemmen hun handelen hier op af. Ze luisteren naar de kinderen en gaan in gesprek.

Respect voor de autonomie van het kind

Onze pedagogisch medewerkers geven kinderen gelegenheid om zelf oplossingen te vinden en keuzes te maken. Bij individueel contact geven ze de kinderen, waar mogelijk, de leiding.

Praten, uitleggen en luisteren

Onze pedagogisch medewerkers maken de buitenwereld en gevoelswereld voor de kinderen begrijpelijk door te praten, uit te leggen en naar de kinderen te luisteren.

Structuur en rituelen

Onze pedagogisch medewerkers bieden een duidelijke structuur en stellen grenzen. Ze geven positieve gedragsaanwijzingen en leren de kinderen wat ze moeten doen door rituelen en door zelf het goede voorbeeld te geven.

Ondersteunen van positieve relaties tussen de kinderen

Onze pedagogisch medewerkers zorgen ervoor dat de kinderen zich veilig en vertrouwd met elkaar voelen. Ze stimuleren verbondenheid in de groep en een wij-gevoel door rituelen en positieve aandacht voor alle kinderen. Ze stimuleren vriendschap tussen de kinderen en plezier in samen spelen.

Baby's en dreumesen

Baby's zijn als het ware 'gemaakt' voor communicatie. Al vlak na de geboorte zijn in de interacties tussen kind en verzorger de basis-ingrediënten van communicatie te herkennen. Baby's zenden signalen uit en zijn buitengewoon gevoelig voor de respons die zij daarop krijgen. De meest responsieve verzorgers worden door hen het meest gewaardeerd: het kind gaat zijn signalen en zijn positieve gevoelens op deze personen richten en gaat zich ook aan hen hechten. In het eerste levensjaar is één-op-één contact met responsieve verzorgers van essentieel belang voor de ontwikkeling van het vermogen tot communicatie.

Onze pedagogisch medewerkers laten baby's en dreumesen spelenderwijs oefenen in het communiceren. Hierbij gaat het om de oriëntatie op elkaar, het richten van een signaal op de ander, het opvangen en interpreteren van de respons en de structuur van het beurt nemen en -geven. Het vermogen en de bereidheid tot communiceren is het belangrijkste dat wordt ontwikkeld in de interactie tussen het kind en zijn verzorger.

Daarnaast maakt het kind in die interactiemomenten ook kennis met het klankrepertoire van de taal en kan het een woordenschat opbouwen.

In aanvulling op de bovengenoemde aspecten, onderscheiden wij een aantal essentiële vaardigheden van onze pedagogisch medewerkers om tot daadwerkelijk contact te komen:

- Het kunnen herkennen van contact-initiatieven van het kind. Bij de baby/dreumes speelt de lichaamstaal de voornaamste rol. Het jonge kind zal gaan stralen en met de armpjes zwaaien in contact, maar ook huilen kan een vraag zijn om contact, namelijk de behoefte om getroost te worden.
- Het onderzoeken waar een kind het over heeft en hun reactie hier op af te stemmen.
- Het benoemen van het eigen handelen en uitleggen waarom op die wijze gehandeld wordt.
- Het herkennen, erkennen en verwoorden van de emoties en de behoeften van het kind.
- Spreken vanuit de ik-boodschap.

Peuters

Bij de oudere kinderen nemen de verbale contact-initiatieven, evenals het zoeken van nabijheid een steeds belangrijkere plaats in.

- Het maken van oogcontact met het kind is essentieel om aan te geven dat de pedagogisch medewerker open staat voor het contact-initiatief.
- Naast het herkennen en richten (toewenden) is van belang dat de pedagogisch medewerker in woorden of in lichaamstaal aangeeft dat het initiatief herkend is en dat ze er in neutrale zin op ingaat. Uitstel ("Ja, wat goed van je, ik kom zo bij je als ik klaar ben met...") is dan ook voor het kind aanvaardbaar omdat het zich begrepen voelt.
- Het benoemen van het eigen handelen en uitleggen waarom op die wijze gehandeld wordt.
- Het herkennen, erkennen en verwoorden van de emoties en de behoeften van het kind.
- Spreken vanuit de ik-boodschap.

DAGRITME EN OVERGANGSMOMENTEN

Het dagritme van ons kinderdagverblijf bestaat uit een afwisseling van speel-leeractiviteiten en verzorg-leeractiviteiten zoals eten, drinken of verschoond worden. Spontaan spel wordt afgewisseld met activiteiten die onze pedagogisch medewerkers aanbieden. Binnen spelen wordt afgewisseld met buitenspel. In dit hoofdstuk gaat het over de overgangsmomenten en het dagritme.

Overgangsmomenten waarin wordt opgeruimd, kinderen verschoond of de tafel voor de lunch wordt klaargemaakt, zijn voor jonge kinderen een activiteit zoals alle andere activiteiten.

Kinderen maken nog weinig onderscheid in de volwassen keuze tussen soorten activiteiten en de bedoeling die de volwassene ermee heeft. Vanuit het perspectief van het kind is een overgangsmoment dus geen 'verloren tijd', maar één van de vele belevenissen op een dag. Het dagprogramma en de overgangen zijn bij een baby anders dan bij een kind van 3 jaar.

Baby's en dreumesen

Baby's en dreumesen gaan nog helemaal op in het beleven van het 'nu'; ze kennen nauwelijks een geordende structuur van tijd. Ze beleven omgeving en tijd als 'geheel'. Overgangsmomenten zijn een natuurlijk onderdeel van deze beleving. Tot ongeveer het derde jaar hebben kinderen weinig overzicht in de tijd. Als de pedagogisch medewerker de borden op tafel zet voor het eten, weten kinderen dat ze een poosje later aan tafel gaan. Als ze aan tafel zitten, weten ze wel dat ze daarna naar bed gaan. Het is een herkenning van 'hoe het gaat'. Als ze in de situatie zijn, kennen ze de volgorde van de gebeurtenissen. Maar ze kunnen zich er geen voorstelling van maken. Voor deze vorm van tijdsgeheugen zijn regelmaat en herhaling heel belangrijk. Tijd en regelmaat zitten bij kinderen vaak in het lijf. Zodra een kind een patroon herkent, gaat het zich op haar of zijn gemak voelen. Verloopt het dagritme anders, dan kan dit verwarring oproepen.

Dreumesen en baby's verschillen ook in de manier waarop ze met overgangen omgaan. Dreumesen hebben nieuw verworven vrijheid. Ze kunnen lopen en zich vrij bewegen door de ruimte. Daarmee zijn ze soms ook minder bereid om de leiding van de pedagogisch medewerkers te accepteren. Ze ontdekken hun eigen wil die ze in deze 'nee-fase' juist tijdens de overgangsmomenten graag uitproberen.

Peuters

Peuters beschikken in toenemende mate over cognitieve vaardigheden om zich de werkelijkheid voor te stellen met behulp van taal, symbolen en doen-alsof spel. Ze begrijpen de weergave van het dagritme met behulp van foto's of tekeningen en kunnen er gebruik van maken om hun dag te begrijpen. Ze kunnen een hele dag overzien: bijvoorbeeld eerst spelen, dan fruit en dan naar buiten. Op onze peutergroepen maken we gebruik van dagritmekaarten om de opeenvolgende momenten van de dag voor de peuters inzichtelijk te maken. De dagritmekaarten hangen op een duidelijk zichtbare plek in de groep. Samen met de kinderen bekijken we welk moment in het dagritme is aangebroken. Als een moment geweest is, dan halen we samen met de kinderen de dagritmekaart van de wand. Op deze manier bieden we de kinderen duidelijkheid en structuur, wat hun gevoel van voorspelbaarheid en veiligheid te goede komt.

Het handelen van peuters wordt steeds doelgerichter. Tweejarigen doen bijvoorbeeld graag mee met de pedagogisch medewerkers als er moet worden opgeruimd of de tafel gedekt. Driejarigen zijn daarin alweer veel doelbewuster. Ze snappen wat de bedoeling is, worden minder snel afgeleid en zijn vaak ook heel trots als ze de pedagogisch medewerkers mogen helpen. Met driejarigen is het ook gemakkelijker om te bespreken welk spel ze graag willen spelen, en om naderhand te evalueren hoe

dat is gegaan. Onze pedagogisch medewerkers hebben oog voor de toenemende mogelijkheden van kinderen en bieden hen kansen om hun vaardigheden toe te passen.

Om positieve overgangsmomenten te creëren zetten onze pedagogisch medewerkers de volgende middelen in:

- Voorspelbare herhaling, rituelen en liedjes.
- Kinderen een actieve rol geven.
- Op tijd aankondigen en uitleggen.
- Positief en actief taalgebruik.
- Plaatjes en foto's.
- 'Wachten' beperken.
- Een geduldige houding
- Ruimte opruimen en speelklaar maken.
- Goed met elkaar afstemmen en samenwerken.

DAGRITME PER GROEP

Voor al onze dagritmes geldt dat we hier flexibel mee omgaan. De mogelijkheden en behoeften van de kinderen zijn voor ons leidend. Voor de baby's geldt dat het ritme van de baby en de wensen van ouders zoveel mogelijk gevolgd worden.

Dagindeling Ollie Orka (baby/dreumesgroep)

6.30-9.00 uur	Inloop
9.00-9.30 uur	Vrij spel
9.30-10.00 uur	Fruit eten
10.00-10.30 uur	Verschoenen en naar bed brengen
10.30-11.15 uur	Activiteit
11.15-12.00 uur	Lunchen
12.00-12.30 uur	Verschoenen en naar bed brengen
12.00-14.00 uur	Kinderen worden opgehaald of gebracht
12.30-14.30 uur	Activiteit en/of vrij spel
14.30-15.00 uur	Tussendoortje eten
15.00-15.30 uur	Verschoenen en naar bed brengen
15.30-16.30 uur	Vrij spel en/of activiteit
16.30-17.00 uur	Groep opruimen en verschoenen
17.00-17.45 uur	Avondeten
16.30-19.00 uur	Kinderen worden opgehaald

Dagindeling Dollie Dolfijn (peutergroep)

6.30-9.00 uur	Inloop
9.00-9.30 uur	Vrij spel
9.30-10.00 uur	Fruit eten en verschoenen/toilet
10.00-11.15 uur	Activiteiten en/of buiten spelen
11.15-12.00 uur	Lunchen
12.00-12.30 uur	Verschoenen en naar bed brengen
12.30-14.00 uur	Kinderen worden opgehaald of gebracht
12.30-14.30 uur	Activiteit en/of vrij spel op de gang

14.30-15.00 uur	Kinderen uit bed halen, verschonen/toilet en tussendoortje eten
15.00- 16.30 uur	Activiteit of vrij spel
16.30- 17.00 uur	Groep opruimen en verschonen/toilet
17.00-17.45 uur	Avondeten
17.45-19.00 uur	Vrij spel op de gang
16.30-19.00 uur	Kinderen worden opgehaald

Dagindeling Rollie Rog (peutergroep)

6.30-9.00 uur	Inloop
9.00-9.30 uur	Vrij spel
9.30-10.00 uur	Fruit eten en toilet
10.00-10.15 uur	Kringgesprek (dag bespreken en hulpje aanwijzen)
10.15-11.15 uur	Tafelactiviteit en/of naar buiten
11.15-12.00 uur	Lunchen en toilet
12.30-14.00 uur	Kinderen worden opgehaald of gebracht
12.00-12.30 uur	Gestuurd spel
12.30-13.15 uur	Activiteit
13.15-14.15 uur	Vrij spel
14.15-15.00 uur	(Vrij spel) op de gang
15.00-15.30 uur	Tussendoortje eten en toilet
15.30-17.00 uur	Activiteit en/of naar buiten
17.00-17.45 uur	Avondeten
17.45-19.00 uur	Vrij spel op de gang
16.30-19.00 uur	Kinderen worden opgehaald

STEUNEN EN STIMULEREN VAN SPELEN

Kinderen leren door spelen, kijken, uitproberen en imiteren. Ze leren tijdens hun spontane activiteiten en tijdens zorgsituaties. We stimuleren ze het meest door bij ze aan te sluiten. Tijdens hun spel leren kinderen initiatieven nemen, beslissingen maken, plezier maken, volhouden, weerstand bieden en vele andere vaardigheden.

Op hoofdlijnen maken de kinderen de volgende ontwikkeling door.

Baby's

- Eenvoudig contact door lachen, aanraken, geluidjes maken en naar elkaar staren. Dit doen kinderen vanaf drie of vier maanden.
- Eenvoudige opeenvolging van interacties. Bijvoorbeeld een kind geeft een speeltje en de ander geeft het terug. De eerste vormen hiervan verschijnen met acht of negen maanden.
- Eenvoudige imitatie. Een kind imiteert een ander kind en het andere kind merkt dat op en lacht. Zo maken baby's samen een gedeelde betekenis. Ook deze vorm verschijnt voor het eerst rond negen maanden.

Dreumesen

- Imitatiespel. Vanaf 1 jaar beginnen kinderen imitatiespel te ontwikkelen door geruime tijd elkaar afwisselend uit te dagen en imiteren.
- Parallel spel. Kinderen zoeken en spelen in elkaars nabijheid, maar ieder kind doet zijn of haar eigen ding. Af en toe kijken de kinderen naar elkaar, soms pakken of geven ze iets aan elkaar. De eerste vormen van parallel spel zijn zichtbaar vanaf een jaar; als kinderen voldoende mobiel zijn om naar elkaar toe te gaan.
- Kortdurend samenspel met voorwerpen. Deze vorm van sociaal spelen neemt toe tegen het einde van het tweede levensjaar. De kinderen zijn dan in staat om te begrijpen wat het andere kind wil, en daarbij aan te sluiten.
- Eenvoudig fantasie- of rollenspel. Vanaf anderhalf jaar spelen kinderen eenvoudige verhaallijnen of 'scripts'. Als kinderen vaak samenspelen, ontstaan er steeds terugkerende vormen van fantasiespel.

Peuters

- Samenspel zonder plan vooraf. Bij deze spelvorm spelen de kinderen langere tijd afwisselend samen en alleen met hetzelfde speelgoed. De kinderen spelen samen zonder een gezamenlijk plan dat ze van tevoren hebben gemaakt. Al spelende ontstaat het spel; door direct op elkaar te reageren. Ze imiteren elkaar om beurten, voegen iets toe aan elkaars spel, helpen elkaar. Deze spelvorm ontstaat tijdens het tweede jaar, maar wordt frequenter als de kinderen drie jaar zijn. Hun samenspel heeft het karakter van improviseren.
- Uitgebreider fantasie- of rollenspel. Vanaf het derde jaar spelen kinderen langere verhalen uit. Ze kunnen langere reeksen van vaste handelingen naspelen en kunnen beter inspelen op elkaars rollen. Soms hebben beide kinderen elk een eigen verhaallijn.
- Doelgericht samenspel. Tegen het einde van het derde jaar ontstaan de eerste vormen van gericht en doelbewust samenspel. De kinderen kunnen dan hun gezamenlijke doel verwoorden en erover onderhandelen. Taal wordt steeds belangrijker in het overleg en samenspel.
- Uitgebreid rollenspel. De kinderen maken afspraken en hebben discussies over rollen tijdens het doen-alsof spel. Ze wijzen elkaar rollen toe en corrigeren elkaar als ze 'fouten' maken. Er ontstaan ook meer conflicten over de inhoud en het verloop van het spel.

Onze pedagogisch medewerkers gebruiken verschillende middelen om spontaan spel en leren bij kinderen uit te lokken. Deze middelen worden hieronder genoemd.

Actief leren en totale betrokkenheid

Onze pedagogisch medewerkers geven het initiatief aan kinderen. Ze kijken wat zij doen en sluiten erbij aan.

Leren door handelen, uitproberen en ontdekken

Onze pedagogisch medewerkers geven de kinderen gelegenheid om met hun hele lijf en alle zintuigen te leren. We laten ze zoveel mogelijk zelf doen.

Spelend leren

Onze pedagogisch medewerkers geven kinderen alle kans om te spelen. Ze lokken spel uit door materialen, speelgoed en de inrichting van de binnen en buitenruimtes. Er is gelegenheid voor bewegingsspel, fantasiespel, speelleerspelletjes, exploratief spel en constructiespel.

Kijken en imiteren

Onze pedagogisch medewerkers storen kinderen niet als ze staan te kijken naar andere kinderen. Soms kijken ze mee en praten over wat ze zien. Ze stimuleren het imiteren van de kinderen. En ze weten dat ze voor de kinderen een voorbeeld zijn en dat kinderen naar hen kijken om van hen te leren. Kinderen kijken naar de pedagogisch medewerkers om te zien wat ze ergens van vinden (vraagkijken).

Herhalingen en rituelen

Onze pedagogisch medewerkers geven de kinderen de tijd en ruimte om bewegingen of een bepaald spel te herhalen. Ze weten dat ze dan oefenen tot ze het helemaal beheersen. Ze weten ook dat jonge kinderen heel gevoelig zijn voor rituelen. Daarom laten zij bepaalde momenten in het dagritme steeds op dezelfde manier verlopen. Hierdoor is de situatie voor het kind voorspelbaar, veilig en leert het kind door herhaling.

Eigen tempo en eigen wijze

Onze pedagogisch medewerkers volgen het kind en geven ruimte voor het eigen tempo van leren. Ze beïnvloeden door kansen te creëren en te grijpen, en observeren of het kind er op ingaat.

Meehelpen en meedoen

Onze pedagogisch medewerkers nodigen kinderen uit om te helpen en verantwoordelijkheid te nemen. Kinderen spelen niet alleen, maar 'werken' ook. Pedagogisch medewerkers geven daarbij instructie en helpen de kinderen bij hun taakjes.

Woorden geven aan ervaringen

Alles wat onze pedagogisch medewerkers doen, begeleiden ze met taal om de kinderen te helpen de wereld te begrijpen.

Vrij spel en georganiseerd spel

Bij vrij spel ligt het initiatief bij het kind zelf; bij georganiseerd spel neemt de pedagogisch medewerker het initiatief en stuurt zij de activiteit. Met georganiseerd spel bedoelen we een vooraf geplande en georganiseerde activiteit op een bepaald competentiegebied, passend bij de ontwikkelingsfase, waarin het kind zich bevindt.

Met behulp van de “Competentiespin” uit “Pedagogisch Actief! Pedagogische acties en activiteiten voor het kinderdagverblijf”, maken wij een planning van de activiteiten die de komende week aangeboden gaan worden. Iedere dag staat een specifieke activiteit centraal, waarbij ten minste één van de competenties centraal staat.

We streven ernaar dat het activiteitenaanbod elk kind aanspreekt. Het is daarbij wenselijk dat meerdere competenties van de kinderen worden aangesproken. Een kind dat met een insteekpuzzel bezig is, oefent zijn fijne motoriek, maar leert ook de vormen (cognitieve competentie). Een kind dat verft, drukt zich expressief uit en leert materialen kennen, kleuren mengen (cognitief), maar oefent ook zijn fijne motoriek.

Voorbeelden van activiteitenaanbod voor baby's en dreumesen:

- Spiegel kijken: Naar elkaar lachen, zwaaien, gezichten trekken. (sociaal-emotioneel)
- Lawaai-orkest: geluiden maken met bijv. pollepels, deksels, of rijst in een plastic fles. (expressief)

Voorbeelden van activiteitenaanbod voor peuters:

- Zakdoekje leggen: In een kring het liedje zingen en de handelingen uitvoeren (motorisch-zintuiglijk)
- Ik ga op reis en ik neem mee...: Laat kinderen om beurten een voorwerp in de tas stoppen en de voorwerpen in de tas benoemen: (cognitief)

Naast de activiteit uit de competentiespin, zijn er altijd meerdere activiteiten op een dag, zodat de kinderen kunnen kiezen.

ETEN EN DRINKEN

Kinderen eten en drinken om gezond te blijven en om ervan te genieten. Ze leren hun eigen behoeftes en smaak kennen en keuzes maken. Eten en drinken zijn ook een plezierig en een sociaal gebeuren.

Onze pedagogisch medewerkers laten het eet- en drinkmoment aansluiten bij het ontwikkelingsniveau van de kinderen. Jonge kinderen kunnen nog niet alles tegelijk. Ze kunnen nog niet én gezellig doen, én praten, én leren om brood te smeren. Als een peuter leert om brood te smeren, is er weinig ruimte voor kletsen. Maar als hij of zij dat redelijk kan, dan is er steeds meer ruimte voor gesprekjes.

Onze pedagogisch medewerkers nemen als uitgangspunt dat het eetmoment een rustmoment is. Op basis van het ontwikkelingsniveau van de kinderen hebben zij aanvullend oog voor:

- **Baby's**
Baby's zijn tijdens het voeden afhankelijk van de pedagogisch medewerker. Het voeden is een moment van rust en intiem contact met de pedagogisch medewerkers, waarbij de pedagogisch medewerkers het ritme van de kinderen volgen. Onze pedagogisch medewerkers zorgen ervoor dat ze tijdens het voeden oogcontact maken als de baby oogcontact zoekt. Daarnaast zorgen we ervoor dat de baby tijdens het voeden goed ondersteund wordt, zodat het lichaam zich kan ontspannen.
- **Dreumesen**
Bij dreumesen is sprake van een toenemende zelfredzaamheid en het vermogen en de wens om samen met de andere kinderen het eet- en drinkritme van de groep te volgen.
- **Peuters**
Bij peuters is er sprake van een toenemende zelfredzaamheid en gerichtheid op gezelligheid met de andere kinderen.

Sensitieve responsiviteit

Onze pedagogisch medewerkers reageren op signalen van honger of dorst.

Ze verwoorden wat ze zien en ondernemen actie. Zo leert het kind zijn eigen honger- en dorstgevoel herkennen en actie te nemen.

Onze pedagogisch medewerkers zeggen tegen het kind wat ze van plan zijn te gaan doen.

Zij kondigen bijvoorbeeld vooraf aan als ze een kind helpen met de mond en de handen schoonmaken.

Wij onderscheiden een aantal essentiële vaardigheden van de pedagogisch medewerker om sensitief en responsief om te gaan met de verzorgingsbehoeften van jonge kinderen.

- Het kunnen herkennen van signalen omtrent voeding. Baby's die behoefte hebben aan voeding kunnen huilen, smak-geluiden maken, de tong uitsteken, sabbelen of bij de pedagogisch medewerker met het gezicht over de borst wrijven.
- Het herkennen van en inspelen op de toenemende zelfstandigheid van kinderen. Bij baby's door kleine hapjes fruitpuree van een lepeltje te laten sabbelen of een broodkorst te geven. Dreumesen die (bijna) zelfstandig kunnen eten, aan de groepstafel te laten mee-eten en te stimuleren om op niveau mee te helpen. Peuters door te laten oefenen met zelfstandig brood smeren.
- Het kunnen herkennen wanneer een kind genoeg heeft gegeten en gedronken en kinderen na het voeden/eten de kans te bieden om 'uit te buiken'.

Respect voor de autonomie van het kind

Iedereen eet en drinkt in zijn eigen tempo. Zo ook jonge kinderen. Zij hebben nog veel tijd nodig om nieuw voedsel te verkennen. Ze likken, proeven en voelen hoe het eten aanvoelt. Onze pedagogisch medewerkers respecteren het tempo van het kind en zijn geduldig.

Onze pedagogisch medewerkers gaan er in principe vanuit dat kinderen zelf voelen wanneer ze voldoende hebben gegeten en gedronken. Wanneer wij inschatten dat een kind onvoldoende eet of drinkt, dan wordt het op een ontspannen manier gestimuleerd, bijvoorbeeld door samen een slokje te drinken of vliegtuigje te spelen met een stukje brood.

Praten, uitleggen en luisteren

Onze pedagogisch medewerkers benoemen de verschillende voedingsmiddelen. Ze vertellen wat ze op het brood smeren (peuters kiezen zelf) en noemen de namen van de kinderen als ze de bordjes uitdelen. Als kinderen moeite hebben met eten of drinken, dan benoemen onze pedagogisch medewerkers wat ze aan het kind zien en verwoorden ze de emotionele stemming van het kind.

Structuur en rituelen

Door vaste handelingspatronen tijdens het eten en drinken weet een kind wat er gaat gebeuren en kan het naarmate het ouder wordt meehelpen en zelf doen. Door voorspelbaarheid van de eetsituatie voelt het kind zich veilig en kan het vanuit ontspanning eten.

Ondersteunen van positieve relaties tussen de kinderen

Onze pedagogisch medewerkers ondersteunen een positief contact tussen de kinderen. Als kinderen contact proberen te zoeken met elkaar, dan begeleiden onze pedagogisch medewerkers ze daarbij. Wanneer kinderen negatief gedrag laten zien, dan wordt dit gedrag omgebogen naar een positief gedragsalternatief. Bijvoorbeeld het afpakken van spullen wordt omgebogen naar samen delen.

Ontwikkelcompetenties

Tijdens het eten en drinken komen de volgende ontwikkelcompetenties aan bod.

Kijk, ik mag er zijn (emotionele competenties)

Kinderen leren eten en drinken waarderen. Kinderen ontwikkelen hun smaak en leren van eten en drinken genieten. Ze leren hun honger of dorstgevoel kennen en merken dat ze zich na het eten of drinken beter voelen.

Kijk, ik kan het zelf (motorische competenties)

Een lepel vasthouden en in je mond steken is voor een baby een grote prestatie. Dreumesen leren zelfstandig te eten en te drinken en peuters leren om zelf hun brood te smeren. Peuters leren ook vaardigheden om bij te dragen aan de gezamenlijke eetsituatie, zoals bordjes en bekers pakken, uitdelen en afruimen. De meeste kinderen zijn heel gemotiveerd om 'zelf te doen'. Onze pedagogisch medewerkers ondersteunen dit door:

- Aan te moedigen elkaar te imiteren. Bijvoorbeeld door zelf uitdrukkelijk een hap te nemen en te zeggen: 'Kijk, zullen we allemaal een hapje nemen?'
- Ruimte te geven voor herhalen en oefenen, en niet te hoge eisen te stellen. Een kind mag spelenderwijs leren eten en knoeien als het leert een boterham te smeren.
- Aan te spreken binnen de zone van naaste ontwikkeling. Kinderen willen graag dingen zelf doen. Zodra ze daar tekenen van geven, kijken pedagogisch medewerkers wat de kinderen met hulp kunnen.
- Van helpen naar zelf doen. In eerste instantie nemen onze pedagogisch medewerker de leiding, bijvoorbeeld door het kind te voeren. Een volgend stapje is dat de pedagogisch medewerker en kind samen de lepel vasthouden. En dan mag het kind het 'alleen' proberen en helpt de pedagogisch medewerker door het armpje te sturen in de richting van de mond. Ten slotte heeft het kind genoeg aan verbale aanwijzingen en kan hij of zij de handeling zelfstandig verrichten.

Kijk, we doen het samen (sociale competenties)

Aan tafel hebben kinderen twee aan twee vaak veel lol. Ze maken grapjes door rare woorden te zeggen of ze imiteren elkaar, ook vaak met rare gebaren die ze enorm grappig vinden. Doordat ze rustig aan tafel zitten, ontstaan dat soort spelletjes vaak gemakkelijker dan tijdens het vrije spel. Het is de kindervariant van het kletsen, drinken en gezellig doen van volwassenen. Onze pedagogisch medewerkers geven hier wat ruimte voor, waardoor de gezelligheid van samen aan tafel zitten wordt vergroot. De kans dat het uit de hand loopt, is vooral groot als het aan tafel zitten te lang duurt. Daarom mogen kinderen die klaar zijn hun eigen bord en beker al opruimen of ze mogen spelen in het zicht van de pedagogisch medewerker.

Kijk, ik ben een lief goed kind (morele competenties)

Kinderen leren bij ons spelenderwijs goede manieren van omgaan met voeding, door vaste rituelen en duidelijke aanwijzingen van onze pedagogisch medewerkers. We hanteren bewust niet teveel regels, maar letten er vooral op dat het eet- en drinkmoment voor het kind een moment is van rust en ontspanning, waarbij er ruimte is voor het eigen tempo en inbreng van individuele kinderen.

Luister, ik kan het zelf zeggen (taalcompetenties)

Kinderen leren zelf aangeven en zeggen wat ze willen. De groene beker. Water of thee. Zelf smeren of niet. Veel van de communicatie tussen de pedagogisch medewerker en de kinderen aan tafel gaat over het eten zelf. Maar pedagogisch medewerkers kunnen ook inspringen op spontane gesprekjes van de kinderen met elkaar. Daarnaast geven onze pedagogisch medewerkers het goede voorbeeld

wat betreft fatsoensnormen, zoals 'alsjeblieft' en 'dankjewel' zeggen of elkaar smakelijk eten wensen.

Kijk, ik voel, denk en ontdek (cognitieve competenties)

Tijdens het eten wordt er ook veel geleerd over de wereld. De soorten fruit en de kleuren worden bijvoorbeeld benoemd of er wordt geteld bij het uitdelen van de borden en bekertjes. De pedagogisch medewerkers en kinderen zijn op een speelse manier bezig met tellen, vormen en kleuren.

VERSCHONEN EN SLAPEN

Verschon en slapen vragen intiem (lijfelijk) contact tussen het kind en pedagogisch medewerker. In de manier waarop zij het kind aanraakt, toont de pedagogisch medewerker respect voor het kind. Daaruit ontstaat vertrouwen en plezier in elkaar tijdens het verzorgen. Door de aanrakingen leren kinderen zichzelf kennen en worden ze vertrouwd met anderen.

Een aandachtige en respectvolle verzorging van kinderen is een belangrijke taak van onze pedagogisch medewerkers met een groot effect op het gevoel van veiligheid en welbevinden van het kind.

Sensitieve responsiviteit

Onze pedagogisch medewerkers zeggen tegen het kind wat ze van plan zijn te gaan doen. Zij kondigen bijvoorbeeld vooraf aan als ze bij een kind gaan kijken dat een poepbroek heeft of als ze een luier gaan verschonen.

Door vaste handelingspatronen tijdens het verschonen en naar bed brengen weet een kind wat er gaat gebeuren en kan het naarmate het ouder wordt meehelpen en zelf doen.

Het verschonen of aan- en uitkleden bestaat uit samenwerken. De pedagogisch medewerker brengt wat in, het kind brengt wat in en samen zorgen ze dat de taak gedaan wordt én dat ze plezier hebben.

Wij onderscheiden een aantal essentiële vaardigheden van de pedagogisch medewerker om sensitief en responsief om te gaan met de verzorgingsbehoeften van jonge kinderen.

- Het kunnen herkennen van signalen van ontlasting. Verwoorden wat ze zien of ruiken en actie ondernemen.
- Het kunnen herkennen van signalen omtrent vermoeidheid, ook als dat op een ander tijdstip is als anders.
- Baby's en dreumesen die moe zijn kunnen in de ogen wrijven, gapen, staren en contact vermijden. Peuters kunnen daarnaast bijvoorbeeld ook aan de oren krabbelen, stoppen met spelen en hangerig worden.
- Het voorbereiden op het naar bed gaan, door ze rustig te benaderen en de tijd te nemen om kinderen in bed te leggen.
- Het aanbieden van een alternatief (bijv. een boekje) aan kinderen die wel moe zijn, maar niet meer slapen.

Respect voor de autonomie van het kind

Onze pedagogisch medewerkers merken het als kinderen iets zelf willen doen en proberen manieren te vinden waardoor kinderen zichzelf kunnen aan- en uitkleden.

Praten, uitleggen en luisteren

Onze pedagogisch medewerkers benoemen wat ze zien, benoemen delen van het lichaam en verwoorden de emotionele stemming van het kind.

Structuur en rituelen

Onze pedagogisch medewerkers reageren op signalen van vermoeidheid of ontlasting.

Ze verwoorden wat ze zien of ruiken en ondernemen actie. Zo leert het kind zijn eigen vermoeidheid en vuile luier of broek herkennen en actie te nemen.

Ontwikkelcompetenties

Tijdens het verschonen en bed ritueel komen ontwikkelcompetenties aan bod.

Kijk, ik mag er zijn (emotionele competenties)

Hoe kinderen worden aangeraakt, vertelt hen hoe ze gewaardeerd worden. Doel is dat kinderen goed in hun vel zitten. Dit blijkt o.a. uit:

- Een positief zelfbesef hebben en besef van hun behoeftes.
- Een open nieuwsgierigheid naar geslachtsorganen.
- Besef dat ze een jongen of meisje zijn.

Kijk, we doen het samen (sociale competenties)

Het lichamelijke en intieme contact tijdens het verschonen en naar bed brengen vraagt een subtiel samenspel tussen kind en pedagogisch medewerker.

Kijk, ik kan het zelf (motorische competenties)

Kinderen leren om zichzelf aan- en uit te kleden. Ze leren om op te merken als ze moe zijn of slaap nodig hebben en hiernaar te handelen.

NAWOORD

In dit pedagogisch werkplan hebben wij omschreven hoe wij ons pedagogisch beleidsplan in de dagelijkse praktijk toepassen.

We hebben ons best gedaan om volledig te zijn in onze informatievoorziening, zodat ouders een weloverwogen keuze voor onze kinderopvang kunnen maken.

Het pedagogisch werkplan wordt elk jaar geëvalueerd. Ontwikkelingen in de maatschappij, nieuwe inzichten of signalen vanuit ouders of onze kinderopvang kunnen aanleiding zijn dit werkplan te wijzigen.

Indien u nieuwsgierig bent naar onze visie en doelstellingen, dan willen wij u graag verwijzen naar ons pedagogisch beleidsplan.